

”כלי אבנים, [...] - אין מקבלין טומאה” (בבלי, שבת נח ע”א; בבלי, מנחות סט ע”ב)

השימוש בכלי אבן ידוע כבר משחר ההיסטוריה וכבר אז השתמשו בכלים מאבן קשה כמו צור או אובסידיאן. לאחר מכן יצר האדם כלי מתכות ובעיקר כלי חרס. מתוך ניגוד למגמה הכלל-עולמית הזו, נמצא כי בימי בית שני, על אף שהשימוש במתכות וכלי זכוכית כבר היה נפוץ, השימוש בישראל בכלי אבן שעשויים מקרטון הוא רב מאוד.

קרטון הוא סלע משקע ימי הבנוי בעיקר מיצורים ימיים חד-תאיים שלאחר מותם שקעו לקרקעית הים ויצרו את סלע הקרטון. צורתם של אותם יצורים היא עגולה ולכן הקרטון הוא סלע נקבובי מאוד. נקבוביותו של הקרטון מגיעה עד 25% מנפח הסלע ומשקלו הסגולי של הקרטון הוא 2.2-2.3 (אם כי קרטונים מגילים אחרים הם בעלי משקל סגולי אחר, שכן עם הזמן יכולה להיות דחיסה).

את הנקבוביות הרבה המאפשרת עיבוד האבן בלי מאמץ גדול ניצל האדם ליצירת כלי אבן לחיי היום יום (כמו חציבת מערות קבורה למשל מערות בית שערים). יתרונם הגדול של כלי האבן הוא שאינם מקבלים טומאה. לכן שלא כמו כלי חרס שלאחר שהכלי נטמא חייבים לשבור אותו, כלי האבן יכול לשמש את האדם לתקופה ארוכה. הגמרא אומרת:

פְּלִי אֲבָנִים פְּלִי גְלָלִים וְכֹל אֲדָמָה - אִין מְקַבְּלִין טוּמְאָה לֹא מְדַבְּרִי תוֹרָה וְלֹא מְדַבְּרִי סוּפְרִים (בבלי, שבת נח ע”א; בבלי, מנחות סט ע”ב).

חז”ל החמירו על כלי זכוכית שגם הם לא נטמאים מדאורייתא אך נטמאים מדברי סופרים, על כלי אבן לא הכילו החמרה זו.

הרב אריאל (תשס”ה) בשיעורו על הסוגיה במסכת שבת (יד ע”ב – טז ע”ב) כותב:

מסתבר, שהגזירה על כלי זכוכית נובעת מתפיסת העיקרון הכללי בטומאה, שכלל שהדבר מפותח ומשוכלל יותר כך הוא ראוי יותר לקבל טומאה. לכן כלי אבנים וגללים ואדמה טהורים (עמ’ 156).

ברוך (תשס”א) במאמרו על כלי עצם כותב כי הכלים שהם כלי אבן, כלי אדמה וכלי גללים הם זמינים ושכיחים ואינם צריכים עיבוד נוסף של צריבה או התכה, וחלק מהם אף עשוי מחומר מאוס ולכן אין הם ראויים להיקרא כלים ולכן ברור מדוע אינם מקבלים טומאה.

משניהם עולה כי הסברה על אי קבלת טומאה היא פשטות הכלי והעיבוד הפשוט והקל שנדרש.

נראה כי כלי אבן יפים ונאים המחייבים מלאכת מחשבת אף על פי שהם כלי אבן ראוי לחשוב כי יקבלו טומאה כפי שמביא הרב אריאל (תשס”ה) במאמרו:

ומצאנו דבר מחודש בתוס’ רי”ד ריש יומא, שאפילו כלי אבנים ש”מלאכתן דקה ונאה הן חשובין ומקבלין טומאה”, ועי”ש עוד לגבי כלי אדמה. הדברים אינם מוסכמים, ומכל מקום משתמע מהם עיקרון שטומאת הכלי תלויה בחשיבותו (עמ’ 156, הערה 63).

איור 57: כלי מאבן בזלת
(פרץ, רשות העתיקות בתוך ילון, 2016)

לכן הכלי המופיע באיור 56 לעיל שהוא כלי אבן, ואף על פי כן נראה כי הוא כלי המקבל טומאה, לעומתו הכלי באיור 57 הוא כלי פשוט מאבן בזלת ולכן לא יקבל טומאה.

מקורות

ברוך, א' (תשס"א). מעמדם ההלכתי של כלי עצם. **על האתר, ח-ט**, 21-35.

אריאל, ע' (תשס"ה). כלי זכוכית – בירור פרטי הגזירה על טומאת כלי זכוכית. **מעלין בקודש**, י, 125-158.

ילון, י' (2016, 17 בפברואר). ירושלים – נדל"ן מבוקש כבר 7,000 שנה.

ישראל היום. <https://www.israelhayom.co.il/article/357517>